

ผลกระทบของการบังคับใช้มาตรฐาน การรายงานทางการเงินฉบับที่ 15 รายได้จากสัญญา ที่ทำกับลูกค้าต่อการจัดการกำไรของบริษัทจดทะเบียน ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ดัชนีหลักทรัพย์ SET100

Impact of The Implementation of Thailand Financial Standard 15
Revenue from Contracts with Customers on Earnings Management
of Listed Companies in The Stock Exchange of Thailand, SET100

จารุวรรณ ไพรสุรินทร์

คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน
Email: jaruwan.proi@ku.th

ภักคนรินทร์ เบญจปิยเศรษฐ์

คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน
Email: phaknarin.b@ku.th

ปฐิม อาศน์สุวรรณ

คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน
Email: purim.a@ku.th

สุพรรณษา นิเวศน์

คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน
Email: supannasa.n@ku.th

นิชกร อุ่นไชย

คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน
Email: nichakorn.au@ku.th

นิตธิพน อนสว่าง

คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน
Email: nithitpon.o@ku.th

เกศิณี ศิริรุ่งวัฒนชัย

คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน
Email: ketsinee.t@ku.th

Jaruwan Proisurin

Faculty of Liberal Arts and Science Kasetsart University,
Kamphaengsean Campus
Email: jaruwan.proi@ku.th

Phaknarin Benjapiyaset

Faculty of Liberal Arts and Science Kasetsart University,
Kamphaengsean Campus
Email: phaknarin.b@ku.th

Purim Assuwan

Faculty of Liberal Arts and Science Kasetsart University,
Kamphaengsean Campus
Email: purim.a@ku.th

Supannasa Niwet

Faculty of Liberal Arts and Science Kasetsart University,
Kamphaengsean Campus
Email: supannasa.n@ku.th

Nichakorn Aunchai

Faculty of Liberal Arts and Science Kasetsart University,
Kamphaengsean Campus
Email: nichakorn.au@ku.th

Nithipon On-sawang

Faculty of Liberal Arts and Science Kasetsart University,
Kamphaengsean Campus
Email: nithitpon.o@ku.th

Ketsinee Sirirungwattanachai

Faculty of Liberal Arts and Science Kasetsart University,
Kamphaengsean Campus
Email: ketsinee.t@ku.th

ผลกระทบของการบังคับใช้มาตรฐานการรายงานทางการเงินฉบับที่ 15 รายได้จากสัญญาที่ทำกับลูกค้าต่อการจัดการกำไรของบริษัทจดทะเบียน ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ดัชนีหลักทรัพย์ SET100

จารุวรรณ โปรยสุรินทร์

คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน

Email: jaruwan.proi@ku.th

ภักคนรินทร์ เบญจปิยเศรษฐ์

คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน

Email: phaknarin.b@ku.th

ปฐิม อาศน์สุวรรณ

คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน

Email: purim.a@ku.th

สุพรรณษา นิเวศน์

คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน

Email: supannasa.n@ku.th

นิชากร อุ่นไชย

คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน

Email: nichakorn.au@ku.th

นิธิศพน อ้นสว่าง

คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน

Email: nithitpon.o@ku.th

เกษศิณี ศิริรุ่งวัฒนชัย

คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน

Email: ketsinee.t@ku.th

วันที่ได้รับบทความต้นฉบับ: 13 มกราคม 2569

วันที่แก้ไขปรับปรุงบทความ: 26 มีนาคม 2569

วันที่ตอบรับตีพิมพ์บทความ: 7 เมษายน 2569

บทคัดย่อ

การบังคับใช้มาตรฐานการรายงานทางการเงินฉบับที่ 15 (TFRS15) ได้เปลี่ยนหลักเกณฑ์การรับรู้รายได้ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อคุณภาพกำไรและพฤติกรรมกรรมการจัดการกำไรของบริษัทจดทะเบียน เนื่องจากรายได้เป็นตัวชี้วัดสำคัญต่อการประเมินผล การดำเนินงานและการตัดสินใจของนักลงทุน การวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลกระทบก่อนและหลังการบังคับใช้มาตรฐานการรายงานทางการเงิน ฉบับที่ 15 รายได้จากสัญญาที่ทำกับลูกค้าต่อการจัดการกำไร กลุ่มอุตสาหกรรม อสังหาริมทรัพย์และก่อสร้าง และกลุ่มอุตสาหกรรมอื่น ๆ ในบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ดัชนีหลักทรัพย์ SET100 โดยศึกษาช่วงก่อนการบังคับใช้ 5 ปี และหลังการบังคับใช้ 5 ปี กลุ่มตัวอย่างเป็นบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ดัชนีหลักทรัพย์ SET100 ที่ผ่านเกณฑ์การคัดเลือกจำนวน 52 บริษัท ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา ประกอบด้วย ตัวแปรอิสระ คือ การเปลี่ยนแปลงของรายได้ในช่วงก่อนและหลังการบังคับใช้มาตรฐานการรายงานทางการเงิน ฉบับที่ 15 รายได้จากสัญญาที่ทำกับลูกค้า และกลุ่มอุตสาหกรรม ตัวแปรตาม คือ การจัดการกำไร ตามแนวคิดของ Dechow et al. (1995) ตัวแปรควบคุม คือ ขนาดของกิจการ ค่าตอบแทนของผู้บริหาร ขนาดของสำนักงาน สอบบัญชี เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วย วิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา ประกอบด้วย ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์สถิติเชิงอนุมาน ประกอบด้วย การวิเคราะห์สมมติฐานสหสัมพันธ์ การวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุ และการทดสอบ Independent sample t-test

ผลการศึกษา พบว่า ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 หลังการบังคับใช้ TFRS15 กลุ่มอุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์ และก่อสร้างมีระดับการจัดการกำไรสูงกว่ากลุ่มอุตสาหกรรมอื่น ๆ นอกจากนี้ ตัวแปรควบคุม ได้แก่ ค่าตอบแทนผู้บริหาร มีผลกระทบต่อจัดการกำไร

คำสำคัญ: มาตรฐานการรายงานทางการเงิน ฉบับที่ 15 การจัดการกำไร ดัชนีหลักทรัพย์ SET100

Impact of The Implementation of Thailand Financial Standard 15 Revenue from Contracts with Customers on Earnings Management of Listed Companies in The Stock Exchange of Thailand, SET100

Jaruwan Proisurin

Faculty of Liberal Arts and Science Kasetsart University, Kamphaengsean Campus

Email: jaruwan.proi@ku.th

Phaknarin Benjapiyaset

Faculty of Liberal Arts and Science Kasetsart University, Kamphaengsean Campus

Email: phaknarin.b@ku.th

Purim Assuwan

Faculty of Liberal Arts and Science Kasetsart University, Kamphaengsean Campus

Email: purim.a@ku.th

Supannasa Niwet

Faculty of Liberal Arts and Science Kasetsart University, Kamphaengsean Campus

Email: supannasa.n@ku.th

Nichakorn Aunchai

Faculty of Liberal Arts and Science Kasetsart University, Kamphaengsean Campus

Email: nichakorn.au@ku.th

Nithipon On-sawang

Faculty of Liberal Arts and Science Kasetsart University, Kamphaengsean Campus

Email: nithitpon.o@ku.th

Ketsinee Sirirungwattanachai

Faculty of Liberal Arts and Science Kasetsart University, Kamphaengsean Campus

Email: ketsinee.t@ku.th

Received: January 13, 2026

Revised: March 26, 2026

Accepted: April 7, 2026

ABSTRACT

The implementation of Thai Financial Reporting Standard No. 15 (TFRS15) has changed revenue recognition principles, which may affect earnings quality and earnings management behavior of listed companies. Since revenue is a key indicator for evaluating firm performance and guiding investors' decisions, examining the impact of such changes is important for enhancing the reliability of financial reporting in the Thai capital market. This study aims to examine the impact of earnings management before and after the adoption of Thai Financial Reporting Standard No. 15 (TFRS 15), Revenue from Contracts with Customers, in companies listed on the Stock Exchange of Thailand (SET100). The study focuses on firms in the Real Estate and Construction industry group compared with firms in other industry groups. The study period covers five years before and five years after the implementation of TFRS 15. The sample consists of 52 companies listed on the Stock Exchange of Thailand (SET100) that met the selection criteria. The independent variables include changes in revenue before and after the enforcement of TFRS 15 and industry group classification. The dependent variable is earnings management, measured based on the accrual-based model proposed by Dechow et al. (1995). The control variables include firm size, executive compensation, and audit firm size. The research methods include descriptive and inferential statistical analyses. Descriptive statistics comprise percentages, means, maximum and minimum values, and standard deviations. Inferential statistical analyses include correlation analysis, multiple regression analysis, and independent sample t-tests.

The results indicate that, at the 0.05 level of statistical significance, after the adoption of TFRS 15, firms in the Real Estate and Construction industry group exhibit a higher level of earnings management than firms in other industry groups. In addition, executive compensation, as a control variable, is found to have a significant impact on earnings management.

Key word: TFRS15, Earnings management, SET100

รายงานทางการเงินเป็นส่วนสำคัญของกลไกที่ทำให้เกิดความโปร่งใส และเพิ่มความเชื่อมั่นแก่ผู้ใช้งบการเงินของกิจการ การปรับปรุงมาตรฐานการรายงานทางการเงินเพื่อให้มาตรฐานมีความทันสมัย เป็นสากล และสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน สภาวิชาชีพบัญชีในพระบรมราชูปถัมภ์ได้ปรับปรุงมาตรฐานการรายงานทางการเงินของไทย (Thai Financial Reporting Standards: TFRS) ให้เป็นไปตามมาตรฐานการรายงานทางการเงินระหว่างประเทศ (International Financial Reporting Standard: IFRS) โดยตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2562 เป็นต้นไป เป็นการเริ่มต้นที่ทำให้การรับรู้รายได้ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมจากการปรับปรุงมาตรฐานการรายงานทางการเงิน ฉบับที่ 15 เรื่อง รายได้จากสัญญาที่ทำกับลูกค้า (TFRS15) โดยวัตถุประสงค์ของการปรับปรุงมาตรฐานการรายงานทางการเงินฉบับนี้ คือ การกำหนดหลักการที่ต้องปฏิบัติเพื่อการรายงานข้อมูลที่มีประโยชน์ให้แก่ผู้ใช้งบการเงินเกี่ยวกับลักษณะ จำนวนเงิน จังหวะเวลา และความไม่แน่นอนของรายได้ และกระแสเงินสดที่เกิดขึ้นจากสัญญาที่ทำกับลูกค้า (Federation of Accounting Professions [TFAC], 2019) โดยหลักการสำคัญของ TFRS15 คือ การกำหนดให้กิจการรับรู้รายได้ที่แสดงการส่งมอบสินค้าหรือบริการที่สัญญาให้ลูกค้าในจำนวนเงินที่สะท้อนถึงสิ่งตอบแทนที่กิจการคาดว่าจะมีสิทธิได้รับจากการเปลี่ยนสินค้าหรือบริการนั้น ๆ โดยกิจการต้องรับรู้รายได้ตามหลักการสำคัญ 5 ขั้นตอน (Five-step Model Framework) ประกอบด้วย ขั้นตอนที่ 1 ระบุสัญญาที่ทำกับลูกค้า ขั้นตอนที่ 2 ระบุภาระที่ต้องปฏิบัติในสัญญา ขั้นตอนที่ 3 กำหนดราคาของรายการ ขั้นตอนที่ 4 ปันส่วนราคาของรายการให้กับภาระที่ต้องปฏิบัติ และขั้นตอนที่ 5 รับรู้รายได้ ดุลยพินิจของผู้บริหารในขั้นตอนการรับรู้รายได้ตามแบบจำลอง 5 ขั้นของ TFRS15 อาจส่งผลกระทบต่อรายงานทางการเงิน เนื่องจากการประมาณการบางส่วนเกิดจากข้อกำหนดของมาตรฐานใหม่ โดยเฉพาะการกำหนดราคาขายเอกเทศ (Stand-alone Selling Price) ซึ่งแตกต่างจากแนวคิดการวัดมูลค่ายุติธรรม และอาจมีผลต่อจำนวนและช่วงเวลาการรับรู้รายได้ จึงอาจส่งผลกระทบต่อคุณภาพกำไรและโอกาสในการจัดการกำไร นอกจากนี้ การบังคับใช้ TFRS15 ได้เปลี่ยนแนวคิดการรับรู้รายได้จากเกณฑ์ความเสี่ยงและผลตอบแทนเป็นเกณฑ์การโอนการควบคุม ซึ่งส่งผลกระทบต่อธุรกรรมที่มีลักษณะสัญญาระยะยาวและมีองค์ประกอบหลายส่วน โดยเฉพาะในกลุ่มอุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์ และก่อสร้างที่มีลักษณะรายได้ซับซ้อน ต้องอาศัยการประมาณการและดุลยพินิจในการกำหนดภาระผูกพันตามสัญญา การจัดสรรราคาธุรกรรม และการประเมินความคืบหน้าของงานก่อสร้าง ลักษณะดังกล่าวอาจทำให้ผู้บริหารในอุตสาหกรรมนี้มีโอกาสใช้ดุลยพินิจทางบัญชีมากกว่ากลุ่มอุตสาหกรรมอื่น ส่งผลให้ระดับการจัดการกำไรมีแนวโน้มสูงขึ้นภายหลังการบังคับใช้ TFRS15 ดังนั้น การศึกษาความแตกต่างของระดับการจัดการกำไรระหว่างกลุ่มอุตสาหกรรมจึงมีความสำคัญต่อการประเมินประสิทธิภาพของมาตรฐานใหม่

งานวิจัยในอดีต พบว่า การเปลี่ยนแปลงมาตรฐานการรายงานทางการเงินมีผลกระทบทั้งต่อคุณภาพกำไร (Chimtoun, 2015; Sereephanitchakan, 2024) และกำไรของกิจการ (Neerapattanakun, 2023) ซึ่งการเปลี่ยนแปลงกำไรดังกล่าวอาจเกิดจากหลายปัจจัย ประการแรก อาจเกิดจากผลกระทบจากรูปแบบการรับรู้รายได้ของมาตรฐานการรายงานทางการเงิน ประการที่สอง อาจเกิดจากผลการดำเนินงานของกิจการเอง ประการที่สาม อาจเกิดจากรายการคงค้างตามดุลยพินิจของผู้บริหาร (Discretionary accruals: DA) (Krassanairawiwong & Srijunpetch, 2020) เนื่องจากการบังคับใช้มาตรฐานการรายงานทางการเงินฉบับใหม่อาจเปิดช่องว่างให้ผู้บริหารใช้ดุลยพินิจในการตีความ และประยุกต์ใช้มาตรฐานซึ่งอาจนำไปสู่การตกแต่งตัวเลขให้เป็นไปตามเป้าหมายที่ต้องการ โดยเฉพาะในกรณีที่ผู้บริหารมีแรงจูงใจจากผลตอบแทนที่เชื่อมโยงกับผลประกอบการของกิจการ จากการศึกษาของ Chavanwan and Srijunpetch (2020) พบว่าการปรับใช้มาตรฐานการรายงานทางการเงิน ฉบับที่ 15 มีผลทำให้คุณภาพกำไรของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ในช่วง พ.ศ. 2561-2562 สูงขึ้น การศึกษานี้จึงมุ่งเน้นการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของรายได้

ในช่วงก่อนและหลังการบังคับใช้ TFRS15 โดยแบ่งออกเป็น 2 ช่วง คือ ช่วงก่อนการบังคับใช้ TFRS15 (พ.ศ. 2557-2561) และช่วงหลังการบังคับใช้ TFRS15 (พ.ศ. 2562-2566) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลกระทบก่อนและหลังการบังคับใช้ TFRS15 ต่อการจัดการกำไร และเปรียบเทียบระดับการจัดการกำไรระหว่างก่อนและหลังการบังคับใช้ TFRS15 ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ดัชนีหลักทรัพย์ SET100 เนื่องจากการศึกษาในอดีตยังขาดการศึกษาเฉพาะเจาะจงในกลุ่มบริษัทจดทะเบียนขนาดใหญ่ของไทย ซึ่ง SET100 เป็นกลุ่มที่มีมูลค่าตลาดสูง และมีมูลค่าการซื้อขายหลักทรัพย์มาก ทั้งยังเป็นกลุ่มที่นักลงทุนให้ความสนใจและติดตามผลการดำเนินงานอย่างใกล้ชิด อีกทั้ง การเลือกศึกษาในช่วงเวลาดังกล่าว มีความเหมาะสมเนื่องจากครอบคลุมระยะเวลาที่เพียงพอในการสังเกตการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบการรับรู้รายได้ และการจัดการกำไร อีกทั้งยังเป็นช่วงที่ธุรกิจมีการปรับตัว และเรียนรู้การปรับใช้มาตรฐานการรายงานทางการเงิน ได้อย่างเต็มรูปแบบ การศึกษาในช่วงเวลานี้จึงสามารถสะท้อนผลกระทบได้ทั้งในระยะสั้นและระยะกลางของการเปลี่ยนแปลงมาตรฐานการรายงานทางการเงิน

■ การทบทวนวรรณกรรมและการพัฒนาสมมติฐาน

แนวคิดเกี่ยวกับมาตรฐานการรายงานทางการเงินฉบับที่ 15 เรื่อง รายได้จากสัญญาที่ทำกับลูกค้า

ปัจจุบันมาตรฐานการรายงานทางการเงินของไทย (Thai Financial Reporting Standards: TFRS) นั้นจัดทำขึ้นตามเกณฑ์ที่กำหนดโดยมาตรฐานการรายงานทางการเงินระหว่างประเทศ (International Financial Reporting Standard: IFRS) ซึ่งมาตรฐานการรายงานทางการเงินของไทยนั้นจะมีผลบังคับใช้ภายใน 1 ปีนับจากวันที่ถือปฏิบัติของมาตรฐานการรายงานทางการเงินระหว่างประเทศ (TFAC, 2025)

ในปี พ.ศ. 2562 สภาวิชาชีพบัญชีฯ ได้มีการกำหนดใช้มาตรฐานการรายงานทางการเงิน ฉบับที่ 15 เรื่อง รายได้จากสัญญาที่ทำกับลูกค้า (TFRS15) โดยมีผลบังคับใช้ในวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2562 เป็นต้นไป และมีผลทำให้มาตรฐานการบัญชีไทย การตีความมาตรฐานการรายงานทางการเงินบางฉบับได้ถูกยกเลิกไป การปรับปรุงการรับรู้รายได้ตาม TFRS15 ในครั้งนี้ สภาวิชาชีพบัญชีฯ มีเป้าหมายเพื่อให้ผู้ใช้งบการเงินได้รับข้อมูลที่เป็นประโยชน์มากขึ้น เพราะ TFRS15 กำหนดให้กิจการรับรู้รายได้ที่แสดงการส่งมอบสินค้าหรือบริการที่สัญญาให้ลูกค้าในจำนวนเงินที่สะท้อนถึงสิ่งตอบแทนที่กิจการคาดว่าจะมีสิทธิได้รับจากการเปลี่ยนสินค้าหรือบริการนั้น ๆ เนื้อหาของ TFRS15 คือ กิจการจะรับรู้รายได้เมื่อได้โอนการควบคุม (Transfer of Control) ในสินค้าหรือบริการให้แก่ลูกค้าแล้ว หรือมองในมุมกลับกัน คือ ลูกค้าได้รับสินค้าหรือบริการจากผู้ขายแล้ว การรับรู้รายได้อาจมีวิธีการและช่วงเวลาที่แตกต่างกัน ดังนั้น การรับรู้รายได้จะเกิดขึ้นเมื่อกิจการได้ปฏิบัติตามภาระด้วยเงื่อนไขที่ทำกับลูกค้าหรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในบางกรณี มาตรฐานได้กำหนดขั้นตอนสำคัญในการรับรู้รายได้ไว้ 5 ขั้นตอน (TFAC, 2019; Srijunpetch & Phakdee, 2019) ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การระบุสัญญาที่ทำกับลูกค้า (Identify the Contracts with a Customer) เป็นขั้นตอนที่บุคคลทั้งสองฝ่ายต้องทำสัญญากันเป็นข้อตกลงที่ทำให้เกิดสิทธิที่ใช้อย่างบังคับและภาระผูกพัน

ขั้นตอนที่ 2 ระบุภาระที่ต้องปฏิบัติ (Performance Obligation) ในสัญญา ภาระที่ต้องปฏิบัติ หมายถึง ข้อตกลงในสัญญาที่ทำกับลูกค้าเพื่อโอนสินค้าหรือบริการ หรือชุดของสินค้าหรือบริการที่แตกต่างกันแต่มีลักษณะเนื้อหาโดยส่วนใหญ่เหมือนกันและมีรูปแบบการโอนไปยังลูกค้าแบบเดียวกันไปให้กับลูกค้า กิจการอาจพิจารณาความแตกต่างกันได้จากลูกค้าได้รับประโยชน์จากสินค้าหรือบริการนั้นแยกต่างหาก หรือต้องใช้ควบคู่กับทรัพยากรอื่นที่มีพร้อมต่อลูกค้าและคำสัญญาของกิจการในการส่งมอบสินค้าและบริการนั้น สามารถระบุแยกได้จากข้อตกลงอื่น ๆ ในสัญญาได้หรือไม่

ขั้นตอนที่ 3 กำหนดราคาของรายการ (Transaction Price) เป็นการคำนวณและประมาณการสิ่งตอบแทนที่กิจการจะได้รับหรือมีสิทธิได้รับเพื่อเป็นการตอบแทนการโอนสินค้าหรือบริการตามที่ตกลงกันให้แก่ลูกค้า โดยทั่วไปแล้วราคาของรายการอาจเท่ากับจำนวนเงินที่ระบุในสัญญา แต่ในบางกรณี ราคาของรายการอาจไม่เท่ากับจำนวนเงินที่ระบุในสัญญา เนื่องจากสัญญาอาจจะระบุเงื่อนไขเพิ่มเติม เช่น สิ่งตอบแทนที่ไม่ใช่เงินสด สิ่งตอบแทนที่จะจ่ายให้กับลูกค้า

ขั้นตอนที่ 4 ปันส่วนราคาของรายการให้กับภาระที่ต้องปฏิบัติที่รวมอยู่ในสัญญา ขั้นตอนการปันส่วนราคาของรายการให้กับภาระที่ต้องปฏิบัตินั้นจะเกิดขึ้นกรณีที่ภาระที่ต้องปฏิบัติตามสัญญามากกว่า 1 ภาระเท่านั้น โดยกิจการต้องปันส่วนราคาของรายการให้กับแต่ละภาระที่ต้องปฏิบัติ โดยอ้างอิงราคาขายแบบเอกเทศ (Stand-alone Selling Price) ของสินค้าหรือบริการให้กับลูกค้า ณ วันเริ่มต้นของสัญญา กรณีที่ไม่มีราคาขายแบบเอกเทศที่สามารถระบุได้โดยตรง กิจการจำเป็นต้องประมาณการราคาขายแบบเอกเทศขึ้นมา โดยใช้วิธีดังต่อไปนี้ 1. วิธีปรับปรุงจากการสำรวจตลาด (Adjusted Market Assessment Approach) 2. วิธีต้นทุนที่คาดไว้บวกด้วยอัตรากำไร (Expected Cost Plus A Margin Approach) 3. วิธีส่วนของราคาที่เหลือ (Residual Approach)

ขั้นตอนที่ 5 รับรู้รายได้เมื่อ (หรือในขณะที่) กิจการปฏิบัติตามภาระที่ต้องปฏิบัติเสร็จสิ้น กิจการรับรู้รายได้เมื่อกิจการได้ปฏิบัติตามภาระที่ต้องปฏิบัติตามสัญญาหรือในขณะที่ปฏิบัติตามภาระที่ต้องปฏิบัติตามสัญญา ซึ่งเป็นเวลาที่ลูกค้าได้ควบคุมสินค้าหรือบริการนั้น จำนวนเงินของรายได้ที่รับรู้ คือ จำนวนเงินที่ปันส่วนให้ภาระที่ต้องปฏิบัติเสร็จสิ้นสำหรับ TFRS15 มี 2 วิธี คือ 1. ในกรณีที่กิจการส่งมอบสินค้าทั่ว ๆ ไปให้ลูกค้าแล้วจะรับรู้รายได้ ณ เวลาใดเวลาหนึ่ง (Point in time) และ 2. ในกรณีที่กิจการส่งมอบบริการทั่ว ๆ ไปให้ลูกค้าแล้วจะรับรู้รายได้ตลอดช่วงเวลา (Over time)

ซึ่งในปัจจุบันคณะกรรมการมาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศ (IASB) อยู่ระหว่างดำเนินการ Post-Implementation Review (PIR) ของ IFRS15 เพื่อประเมินว่ามาตรฐานสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ด้านความโปร่งใสและคุณภาพของข้อมูลรายได้ได้เพียงใด ผลการศึกษานี้จึงสามารถเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ที่เป็นประโยชน์ต่อผู้กำหนดมาตรฐาน หน่วยงานกำกับดูแล และผู้ใช้งบการเงิน ในการพัฒนาหรือปรับปรุงแนวทางการรายงานรายได้ในอนาคต

■ แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพกำไร

Dechow and Schrand (2004) ให้คำนิยามว่า กำไรที่มีคุณภาพจะสะท้อนมูลค่าที่แท้จริงของบริษัทได้อย่างแม่นยำ ซึ่งกำไรดังกล่าว คือ กำไรที่คาดว่าจะได้รับอย่างต่อเนื่องและยั่งยืนในระยะยาว ซึ่งเป็นแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับสมมติฐานรายได้ถาวร (Permanent income hypothesis) ในทางเศรษฐศาสตร์ Francis, Olsson and Schipper (2006) กล่าวว่า ไม่ควรมองคุณภาพกำไรเป็นเพียงผลลัพธ์หลัก หรือเป็นผลมาจากการตัดสินใจของฝ่ายบริหารในแต่ละช่วงเวลา แต่ควรมองว่าความน่าเชื่อถือของตัวเลขกำไรที่บริษัทรายงานในงบการเงินนั้นเกิดจากทั้งการตัดสินใจในการรายงาน และการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ระยะยาวเกี่ยวกับสิ่งที่ควรจะเป็น เช่น สายธุรกิจของบริษัท (Lines of Business) คุณภาพกำไรเป็นสิ่งที่ผู้มีส่วนร่วมในกระบวนการรายงานทางการเงินให้ความสนใจ ซึ่งรวมถึงผู้กำหนดมาตรฐาน ผู้จัดทำรายงาน ผู้ตรวจสอบบัญชี หน่วยงานกำกับดูแล นักวิเคราะห์ทางการเงิน

Komutputipong (2014) ได้สรุปตัววัดคุณสมบัติคุณภาพกำไรโดยใช้ข้อมูลจากฐานบัญชี (Accounting-based Earnings Attribute Measure) 4 ตัววัด ประกอบด้วย

1. คุณภาพของรายการคงค้าง (Accrual quality) กำไรที่มีความใกล้เคียงกับเงินสดมากที่สุดย่อมเป็นที่ต้องการของผู้มีส่วนได้เสียของกิจการ เนื่องจากกำไรประกอบด้วยเงินสดและผลของรายการคงค้าง การที่รายการคงค้างในปัจจุบันสามารถสะท้อนกระแสเงินสดในอดีต ปัจจุบัน และอนาคตได้ดีย่อมแสดงให้เห็นถึงคุณภาพของกำไร

2. ความยั่งยืนของกำไร (Earnings persistence) กำไรที่เกิดขึ้นในปัจจุบันควรเกิดขึ้นในอดีต ดังนั้น หากกำไรในปัจจุบันเป็นผลของรายการที่เกิดขึ้นไม่บ่อย เช่น การขายสินทรัพย์ไม่หมุนเวียน กิจการอาจไม่สามารถทำกำไรได้ในระดับเดียวกันนี้ในอนาคต

3. ความสามารถในการพยากรณ์ของกำไร (Earnings predictability) หากผู้ลงทุนใช้ตัวเลขกำไรของงวดปัจจุบันพยากรณ์กำไรในอนาคตได้ใกล้เคียงกับความเป็นจริงหรือมีความผิดพลาดน้อย กำไรนั้นย่อมมีคุณภาพ

4. ความสม่ำเสมอของกำไร (Earnings smoothness) กำไรที่ไม่ผันผวนมาก แสดงถึงความสามารถของผู้บริหารในการจัดการกำไรให้มีคุณภาพเป็นที่น่าเชื่อถือในสายตาของนักลงทุน

■ แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมผู้บริหาร

พฤติกรรมของผู้บริหารมีบทบาทสำคัญต่อกระบวนการจัดทำและนำเสนอการเงิน เนื่องจากผู้บริหารเป็นผู้มีอำนาจในการเลือกนโยบายบัญชี การกำหนดสมมติฐานและการประมาณการ รวมถึงการใช้ดุลยพินิจในการรับรู้รายการทางบัญชีต่าง ๆ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อคุณภาพของกำไรและความน่าเชื่อถือของข้อมูลทางการเงิน แนวคิดทฤษฎีตัวแทน (Agency Theory) อธิบายว่าความสัมพันธ์เชิงตัวแทนระหว่างผู้ถือหุ้นในฐานะผู้ว่าจ้างและผู้บริหารในฐานะตัวแทนอาจก่อให้เกิดความขัดแย้งทางผลประโยชน์ ส่งผลให้ผู้บริหารมีแรงจูงใจในการจัดการกำไรเพื่อเพิ่มผลตอบแทนส่วนบุคคล เช่น โบนัสตามผลการดำเนินงาน การรักษาตำแหน่ง หรือการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีต่อผู้ลงทุน (Jensen & Meckling, 1976) นอกจากนี้ รายได้และกำไรยังเป็นตัวชี้วัดสำคัญที่ใช้ในการประเมินผลการดำเนินงานของกิจการ การจัดทำสัญญาทางการเงิน และการตัดสินใจลงทุนของผู้ใช้งบการเงิน ทำให้ผู้บริหารมีแรงกดดันในการรายงานผลการดำเนินงานให้เป็นไปตามความคาดหวังของตลาดทุน ดังนั้น พฤติกรรมการรายงานทางการเงินของผู้บริหารจึงไม่ได้สะท้อนเพียงข้อเท็จจริงทางเศรษฐกิจของกิจการเท่านั้น แต่ยังสะท้อนแรงจูงใจเชิงเศรษฐกิจ โครงสร้างการกำกับดูแลกิจการ และบริบททางสถาบันที่กิจการดำเนินงานอยู่

ในขณะเดียวกันแนวคิดทฤษฎีเชิงบวก (Positive Accounting Theory) ชี้ให้เห็นว่าผู้บริหารมีแนวโน้มเลือกวิธีปฏิบัติทางบัญชีที่ช่วยเพิ่มประโยชน์ของตนภายใต้ข้อจำกัดของมาตรฐานบัญชีและเงื่อนไขทางสัญญา เช่น การหลีกเลี่ยงการละเมิดเงื่อนไขสัญญาหนี้ การลดแรงกดดันทางการเงิน หรือการรักษาความสามารถในการระดมทุน (Watts & Zimmerman, 1986) งานวิจัยเชิงประจักษ์จำนวนมากยืนยันว่าการจัดการกำไรสามารถเกิดขึ้นได้ทั้งผ่านการปรับแต่งรายการคงค้างตามดุลยพินิจของผู้บริหาร และผ่านการตัดสินใจเชิงปฏิบัติการที่มีผลต่อกระแสเงินสดจริง เช่น การเร่งยอดขาย การลดค่าใช้จ่ายด้านวิจัยและพัฒนา หรือการปรับระดับการผลิต (Dechow et al., 1995; Roychowdhury, 2006) อย่างไรก็ตาม การมีระบบกำกับดูแลกิจการที่เข้มแข็ง เช่น คณะกรรมการอิสระที่มีประสิทธิภาพ ระบบควบคุมภายในที่เหมาะสม และคุณภาพการสอบบัญชีที่สูง สามารถช่วยจำกัดการใช้ดุลยพินิจในทางที่ไม่เหมาะสม และเพิ่มความโปร่งใสของรายงานทางการเงินได้ (Healy & Wahlen, 1999) ดังนั้น การทำความเข้าใจพฤติกรรมของผู้บริหารจึงเป็นประเด็นสำคัญในการประเมินคุณภาพกำไร ผลกระทบของมาตรฐานบัญชีใหม่ และความเชื่อมั่นของผู้ลงทุนในตลาดทุน

■ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการกำไร

Healy and Wahlen (1999) กล่าวว่า การจัดการกำไร (Earnings management) เกิดขึ้นเมื่อผู้บริหารใช้ดุลยพินิจในการจัดทางการเงิน และจัดการโครงสร้างของรายงานทางการเงินเพื่อสื่อให้ผู้มีส่วนได้เสียของกิจการใช้ผลการดำเนินงานของกิจการผิดไปจากความจริง หรือเพื่อผลประโยชน์ตามสัญญาที่เกิดขึ้นกับตัวเลขทางบัญชี

การจัดการกำไรสามารถแบ่งได้เป็น 2 วิธี ได้แก่ การจัดการกำไรโดยการเปลี่ยนวิธีการดำเนินงานธุรกิจ หรือการจัดการกำไรผ่านกิจกรรมจริง (Real-activities based Earnings management: REM) และการจัดการกำไรโดยเปลี่ยนวิธีการทางบัญชี หรือการจัดการกำไรตามเกณฑ์คงค้าง (Accrual-based Earnings management: AEM) โดยวิธีแรกนั้นเป็นวิธีการจัดการกำไรที่เปลี่ยนวิธีการดำเนินงานทางธุรกิจจริงที่กระทบต่อธุรกิจ และกระแสเงินสดของธุรกิจ สำหรับวิธีที่สอง เป็นการจัดการกำไรโดยการเปลี่ยนวิธีการทางบัญชี หรือใช้ดุลยพินิจของผู้บริหารกับรายการคงค้างบางประเภทซึ่งไม่กระทบต่อกระแสเงินสดของบริษัท เป็นเพียงการเปลี่ยนแปลงประมาณการต่าง ๆ เท่านั้น (Wajakajornrit, 2016)

มาตรฐานการรายงานทางการเงินกำหนดให้กิจการบันทึกบัญชีโดยใช้เกณฑ์คงค้าง หมายถึงการรับรู้หรือการบันทึกรายได้และค่าใช้จ่ายให้สอดคล้องกับช่วงเวลาที่เกิดขึ้น โดยไม่คำนึงว่าจะได้รับหรือจ่ายเงินสดไปแล้วหรือไม่ รายการคงค้างสามารถแบ่งได้เป็น 2 ส่วน คือ 1. รายการคงค้างที่ไม่ได้เกิดจากดุลยพินิจของผู้บริหาร (Non-discretionary accruals) หมายถึง รายการคงค้างที่เกิดขึ้นตามปกติจากการดำเนินธุรกิจของกิจการซึ่งเปลี่ยนแปลงไปตามสถานะปกติทางเศรษฐกิจซึ่งฝ่ายบริหารไม่สามารถควบคุมได้ และ 2. รายการคงค้างที่เกิดจากดุลยพินิจของผู้บริหาร (Discretionary accruals) หมายถึง รายการคงค้างที่เกิดจากการกำหนดตัวเลขหรือการเลือกใช้นโยบายบัญชีของฝ่ายบริหาร รายการคงค้างที่เกิดจากดุลยพินิจของฝ่ายบริหารจึงมักถูกใช้เป็นช่องทางในการตกแต่งตัวเลขกำไรให้เป็นไปในทิศทางที่ผู้บริหารต้องการ ทำให้รายการคงค้างนั้นไม่มีคุณภาพ และส่งผลให้กำไรไม่มีคุณภาพด้วย เพราะทำให้กำไรนั้นไม่สะท้อนผลการดำเนินงานที่แท้จริงของกิจการ (Sangkum, Sampet & Sittisombut, 2017) ดังนั้น ในการศึกษาครั้งนี้จึงวัดคุณภาพกำไรจากรายการคงค้างที่เกิดจากดุลยพินิจของผู้บริหาร หรือที่เรียกว่าการจัดการกำไรตามเกณฑ์คงค้าง (Accrual-based Earnings management: AEM) ด้วย Modified Jones Model ตามแนวคิดของ Dechow et al. (1995) ซึ่งเป็นแบบจำลองที่ได้รับความนิยมอย่างกว้างขวาง มีประสิทธิภาพในการตรวจจับการใช้ดุลยพินิจของฝ่ายบริหาร และได้รับการยอมรับในการประมาณค่ารายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของฝ่ายบริหาร

การวัดการจัดการกำไรตามเกณฑ์คงค้างใช้แบบจำลองการถดถอยประมาณค่ารายการคงค้างตามดุลยพินิจของผู้บริหาร โดยการวัดค่าการจัดการกำไรตามเกณฑ์คงค้างประกอบด้วย 3 ขั้นตอน (Sirirungwattachai & Selaratana, 2024)

ขั้นตอนที่ 1 คำนวณรายการคงค้างรวม (Total accruals: TA)ในการศึกษานี้วัดค่ารายการคงค้างโดยใช้งบกระแสเงินสดคำนวณโดย

	$TA_{it} = NI_{it} - CFO_{it}$		
โดย	TA_{it}	หมายถึง	รายการคงค้างรวม
	NI_{it}	หมายถึง	กำไรสุทธิก่อนหักรายการพิเศษ
	CFO_{it}	หมายถึง	กระแสเงินสดสุทธิจากกิจกรรมดำเนินงาน

ขั้นตอนที่ 2 ประมาณยอดคงค้างที่ไม่ใช้ดุลยพินิจ (Non-discretionary accruals: NDA) คำนวณโดย

โดย	NDA_{it}	หมายถึง	ยอดคงค้างที่ไม่ใช้ดุลยพินิจของผู้บริหาร
	ΔREV_{it}	หมายถึง	การเปลี่ยนแปลงของรายได้
	ΔREC_{it}	หมายถึง	การเปลี่ยนแปลงของยอดลูกหนี้สุทธิ
	PPE_{it}	หมายถึง	ที่ดิน อาคาร และอุปกรณ์ก่อนหักค่าเสื่อมราคาสะสม
	A_{t-1}	หมายถึง	สินทรัพย์รวมของปีก่อน
	B_1, B_2, B_3	หมายถึง	ค่าสัมประสิทธิ์ความถดถอย ซึ่งได้จากสมการถดถอย

ขั้นตอนที่ 3 ประมาณยอดคงค้างตามดุลยพินิจของผู้บริหาร (Discretionary accruals: DA) คำนวณค่าจากผลต่างระหว่างยอดรวมของรายการคงค้าง (ขั้นตอนที่ 1) หารด้วยสินทรัพย์รวมของปีก่อน กับยอดคงค้างที่ไม่ใช้ดุลยพินิจของผู้บริหาร (ขั้นตอนที่ 2) คำนวณโดย

	$DA_{it} = (TA_{it} / A_{t-1}) - NDA_{it}$		
โดย	DA_{it}	หมายถึง	ยอดคงค้างตามดุลยพินิจของผู้บริหาร

จากผลการศึกษาในอดีตเกี่ยวกับการบังคับใช้มาตรฐานการรายงานทางการเงินฉบับที่ 15 เรื่อง รายได้จากสัญญาที่ทำกับลูกค้า พบว่า TFRS15 ส่งผลกระทบเชิงลบอย่างมีนัยสำคัญกับการเปลี่ยนแปลงของรายได้รวม การเปลี่ยนแปลงของกำไรสุทธิ การเปลี่ยนแปลงกำไรก่อนดอกเบี้ย ภาษีเงินได้และค่าเสื่อมราคา การเปลี่ยนแปลงกำไรก่อนดอกเบี้ยและภาษีเงินได้ และรายการคงค้างรวม (Phakdee & Srijunpetch, 2020) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Chavanwan and Srijunpetch (2020) ที่พบว่าการปรับใช้ TFRS15 ส่งผลให้ค่าสัมบูรณ์ของรายการคงค้างจากดุลยพินิจของผู้บริหารลดลง ซึ่งหมายถึงกิจการมีการปรับแต่งกำไรลดลง และทำให้กิจการมีคุณภาพกำไรที่สูงขึ้น และ Neerapattanakun (2023) พบว่า รายการคงค้างที่เกิดจากดุลยพินิจของผู้บริหารลดลงอย่างมีนัยสำคัญหลังจากการใช้ TFRS15 ซึ่งสะท้อนคุณภาพกำไรที่เพิ่มขึ้น ผลกระทบของ TFRS15 แตกต่างกันไปตามอุตสาหกรรม โดยอุตสาหกรรมที่ได้รับผลกระทบมากที่สุดได้แก่ อสังหาริมทรัพย์ เทคโนโลยี และสื่อสาร และบริษัทขนาดใหญ่ได้รับผลกระทบจาก TFRS15 น้อยกว่าบริษัทขนาดเล็ก เนื่องจากมีระบบบัญชีและการจัดการที่เข้มแข็งกว่า ซึ่งสอดคล้องกับ Napier and Stadler (2020) ที่ศึกษาผลกระทบของการบังคับใช้ IFRS15 โดยใช้การเปลี่ยนแปลงของรายได้เป็นตัวแปรอิสระ ต่อบริษัทขนาดใหญ่ 50 แห่งในยุโรป

และ Kabir and Su (2022) ที่ศึกษากลุ่มตัวอย่างในประเทศออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ พบว่า IFRS15 ส่งผลกระทบต่อการรับรู้รายได้ของบริษัทต่าง ๆ ในระดับที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับประเภทอุตสาหกรรม ความซับซ้อนของสัญญาทางธุรกิจ และขนาดของบริษัท บริษัทในอุตสาหกรรมโทรคมนาคม เทคโนโลยี และอุตสาหกรรมการผลิตที่มีสัญญาซับซ้อน มีการเปลี่ยนแปลงการรับรู้รายได้มากที่สุด แสดงให้เห็นว่าการนำ IFRS15 มาใช้มีผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญต่อแนวทางการบัญชีและการดำเนินงานขององค์กรในบางอุตสาหกรรม อย่างไรก็ตาม Krassanairawiwong and Srijunpetch (2020) กลับพบว่าการเปลี่ยนแปลงของรายได้มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับคุณภาพกำไรผ่านรายการคงค้างที่เกิดจากดุลยพินิจของผู้บริหารที่วัดค่าด้วยการจัดการกำไรตามแนวคิด The Modified Jones Model เมื่อนำรายการคงค้างช่วงก่อนและหลังการปรับใช้ TFRS15 มาเปรียบเทียบกับโดยใช้ The modified jones model ตามแนวคิดของ Dechow et al. (1995) และแนวคิดของ Yoon et al. (2006) พบว่าไม่มีความแตกต่างกัน

นอกจากนี้ อาจมีปัจจัยอื่น ๆ ที่ส่งผลต่อการจัดการกำไรตามเกณฑ์คงค้าง จากการทบทวนงานวิจัยในอดีต คณะผู้วิจัยได้สรุปตัวแปรควบคุมที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้ ขนาดของกิจการ (Firm size) วัดจากลอการิทึมธรรมชาติของสินทรัพย์รวม บริษัทขนาดใหญ่อาจมีการจัดการกำไรมากกว่าบริษัทขนาดเล็กเนื่องจากความซับซ้อนในการดำเนินงาน ทำให้การตรวจจัดการกำไรทำได้ยาก จากการศึกษาของ Sirirungwattachai and Selaratana (2024) พบว่าขนาดของบริษัทส่งผลเชิงลบต่อการจัดการกำไร Hattakit and Tangan (2022) พบว่า ค่าตอบแทนของผู้บริหาร (Executive compensation) มีอิทธิพลเชิงบวกต่อการจัดการกำไร Wongwaegnoi (2020) และ Uraived (2021) พบว่า ขนาดของสำนักงานสอบบัญชี (Audit firm size) มีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงข้ามกับการจัดการกำไรผ่านรายการคงค้าง โดยอาจกล่าวได้ว่าหากบริษัทมีการใช้บริการสำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่จะส่งผลต่อการจัดการกำไรที่ลดลง อย่างไรก็ตาม Krongboon and Dampitakse (2022) กลับพบว่า ขนาดของสำนักงานสอบบัญชีไม่มีความสัมพันธ์กับการจัดการกำไร

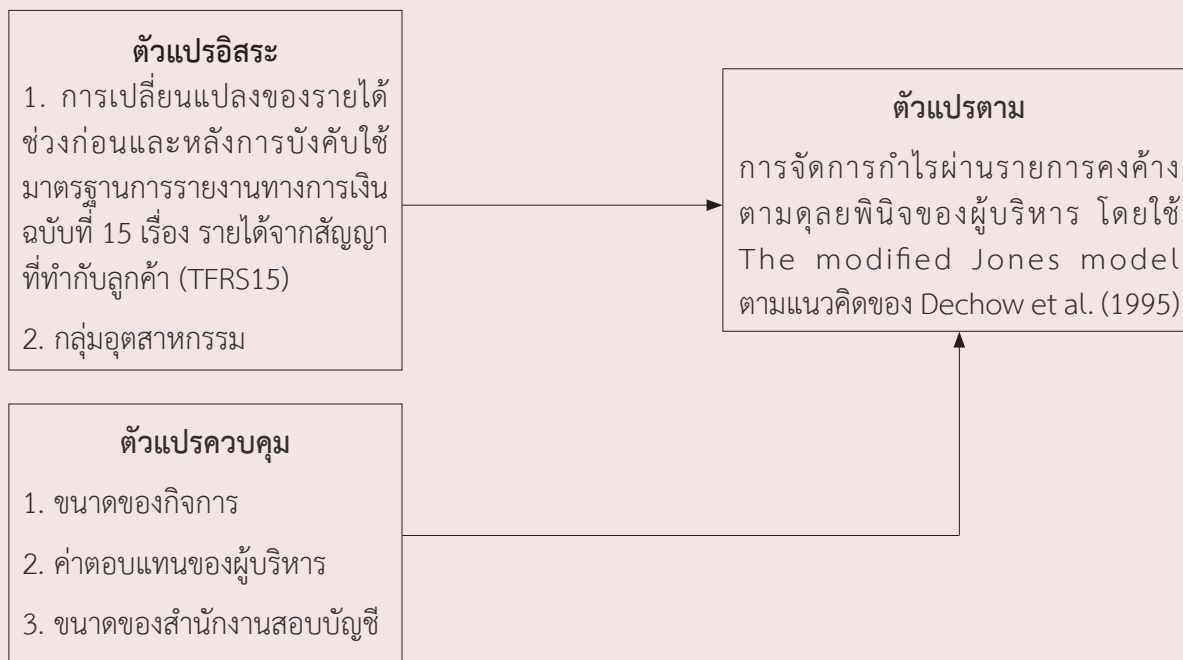
จากการทบทวนแนวคิดที่เกี่ยวข้อง และงานวิจัยในอดีตที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบของมาตรฐานการรายงานทางการเงิน ฉบับที่ 15 เรื่องรายได้จากสัญญาที่ทำกับลูกค้า และการจัดการกำไร คณะผู้วิจัยจึงกำหนดสมมติฐานการวิจัย ดังนี้

H₁ การเปลี่ยนแปลงของรายได้ช่วงก่อนและหลังการบังคับใช้มาตรฐานการรายงานทางการเงิน ฉบับที่ 15 ส่งผลต่อการจัดการกำไรผ่านรายการคงค้างตามดุลยพินิจของผู้บริหาร

H₂ ระดับการจัดการกำไรหลังการบังคับใช้มาตรฐานการรายงานทางการเงิน ฉบับที่ 15 ของกลุ่มอุตสาหกรรม อสังหาริมทรัพย์และก่อสร้างสูงกว่าอุตสาหกรรมอื่น ๆ

■ กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง งานวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาศึกษาผลกระทบก่อนและหลังการบังคับใช้ TFRS15 ต่อการจัดการกำไร และเปรียบเทียบระดับการจัดการกำไรระหว่างก่อนและหลังการบังคับใช้ TFRS15 ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ดัชนีหลักทรัพย์ SET100 โดยให้ความสนใจกับแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของรายได้ช่วงก่อนและหลังการบังคับใช้ TFRS15 ว่าจะทำให้ระดับการจัดการกำไรเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร โดยงานวิจัยในอดีตยังพบว่ากลุ่มอุตสาหกรรมที่ได้รับผลกระทบมากที่สุด ได้แก่ อสังหาริมทรัพย์ นอกจากนี้ตัวแปรควบคุมที่นำมาศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ขนาดของกิจการ ค่าตอบแทนของผู้บริหาร ขนาดของสำนักงานสอบบัญชี เนื่องจากงานวิจัยในอดีตพบว่าตัวแปรควบคุมดังกล่าวมีความสัมพันธ์กับการจัดการกำไร โดยแสดงตามกรอบแนวคิดในการวิจัยแสดงดังภาพที่ 1



ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

■ วิธีดำเนินการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

คณะผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งทุติยภูมิ (Secondary Data) ใช้ข้อมูลระหว่างปี พ.ศ. 2557-2566 ระยะเวลารวม 10 ปี จากบทความ วิทยานิพนธ์ วิจัย และรายงานทางการเงินประจำปีของบริษัทจากเว็บไซต์ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย เว็บไซต์คณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ เว็บไซต์ SETSMART และเว็บไซต์บริษัท

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ บริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ดัชนีหลักทรัพย์ SET100 จำนวน 100 บริษัท กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ บริษัทที่ผ่านเกณฑ์การคัดเลือกโดยยกเว้นหลักทรัพย์ที่ถูกเพิกถอน บริษัทที่เปิดเผยข้อมูลไม่ครบถ้วน บริษัทที่มีวันสิ้นรอบระยะเวลาบัญชีไม่ตรงกับ 31 ธันวาคม บริษัทที่อยู่ในกลุ่มอุตสาหกรรมธุรกิจการเงิน คงเหลือกลุ่มตัวอย่างจำนวน 52 บริษัท 520 ตัวอย่าง ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

เกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง		จำนวนบริษัท
จำนวนบริษัทจดทะเบียนที่ใช้คำนวณดัชนีหลักทรัพย์ SET100		100
หัก	หลักทรัพย์ที่ถูกเพิกถอน	(1)
	บริษัทที่เปิดเผยข้อมูลไม่ครบถ้วน	(24)
	บริษัทที่มีวันสิ้นรอบระยะเวลาบัญชีไม่ตรงกับ 31 ธันวาคม	(3)
	บริษัทที่อยู่ในกลุ่มอุตสาหกรรมธุรกิจการเงิน	(20)
จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย		52
จำนวนข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย		520 ตัวอย่าง

■ การวัดค่าตัวแปรและแบบจำลอง

ตัวแปรอิสระ

- 1. การบังคับใช้มาตรฐานการรายงานทางการเงิน ฉบับที่ 15 (TFRS15) วัดค่าโดยใช้ลอการิทึมธรรมชาติ การเปลี่ยนแปลงของรายได้ในช่วงก่อนและหลังการบังคับใช้มาตรฐานการรายงานทางการเงิน ฉบับที่ 15 เรือง รายได้จากสัญญาที่ทำกับลูกค้า
- 2. กลุ่มอุตสาหกรรม วัดค่าโดยใช้ตัวแปรหุ่นโดยกำหนดให้ค่า 1 เมื่อเป็นบริษัทในกลุ่มอุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์ และก่อสร้าง และให้ค่า 0 เมื่อเป็นบริษัทในกลุ่มอุตสาหกรรมอื่น ๆ

ตัวแปรตาม

การจัดการกำไร (Earnings management) วัดค่าโดยใช้ Modified Jones Model ตามแนวคิดของ Dechow et al. (1995)

ตัวแปรควบคุม

- 1. ขนาดของกิจการ (Firm size) วัดค่าโดยใช้ลอการิทึมธรรมชาติของสินทรัพย์รวม
- 2. ค่าตอบแทนของผู้บริหาร (Executive compensation) วัดค่าโดยใช้ลอการิทึมธรรมชาติของค่าตอบแทนผู้บริหารเฉลี่ยต่อคน
- 3. ขนาดของสำนักงานสอบบัญชี (Audit firm size) วัดค่าโดยใช้ตัวแปรหุ่น โดยกำหนดให้ค่า 1 เมื่อบริษัทใช้สำนักงานสอบบัญชีในกลุ่ม Big4 และให้ค่า 0 บริษัทใช้สำนักงานสอบบัญชีที่ไม่ใช่กลุ่ม Big4

ตารางที่ 2 แสดงสรุปตัวแปรและตัวย่อของตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา	ตัวย่อ
ตัวแปรอิสระ	
การเปลี่ยนแปลงของรายได้ในช่วงก่อนและหลังการบังคับใช้ TFRS15	Rev
กลุ่มอุตสาหกรรม	Indust
ตัวแปรตาม	
การจัดการกำไร	DA
ตัวแปรควบคุม	
ขนาดของกิจการ	Size
ค่าตอบแทนของผู้บริหาร	Com
ขนาดของสำนักงานสอบบัญชี	Big4

แบบจำลองในการศึกษาผลกระทบของการปรับใช้ TFRS15 ต่อการจัดการกำไร เขียนสมการได้ดังนี้

$$DA_{it} = B_0 + B_1 Rev_{it} + B_2 Indust_{it} + B_3 Size_{it} + B_4 Com_{it} + B_5 Big4_{it} + e_{it}$$

■ การวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา

1. ตัวแปรเชิงคุณภาพ ได้แก่ กลุ่มอุตสาหกรรม (Indust) และขนาดของสำนักงานสอบบัญชี (Big4) แสดงได้ดังตารางที่ 3 และตารางที่ 4 ตามลำดับ

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนาตัวแปรขนาดของกลุ่มอุตสาหกรรมก่อนและหลังการบังคับใช้ TFRS15

กลุ่มอุตสาหกรรม	ก่อนการบังคับใช้ TFRS15		หลังการบังคับใช้ TFRS15	
	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ
อสังหาริมทรัพย์และก่อสร้าง	12	23.08	12	23.08
อื่น ๆ	40	76.92	40	76.92
รวม	52	100.00	52	100.00

จากตารางที่ 3 พบว่า บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ดัชนีหลักทรัพย์ SET100 เป็นบริษัทกลุ่มอุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์และก่อสร้างจำนวน 12 บริษัท คิดเป็นร้อยละ 23.08 ส่วนอีก 40 บริษัท คิดเป็นร้อยละ 76.92 เป็นบริษัทในกลุ่มอุตสาหกรรมอื่น ๆ

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนาตัวแปรขนาดของสำนักงานสอบบัญชีก่อนและหลังการบังคับใช้ TFRS15

ขนาดของสำนักงานสอบบัญชี	ก่อนการบังคับใช้ TFRS15		หลังการบังคับใช้ TFRS15	
	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ
Big4	45	86.54	49	94.23
Non-Big4	7	13.46	3	5.77
รวม	52	100.00	52	100.00

จากตารางที่ 4 พบว่า ทั้งก่อนและหลังการบังคับใช้ TFRS15 บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ดัชนีหลักทรัพย์ SET100 ส่วนใหญ่ใช้สำนักงานสอบบัญชีกลุ่ม Big4 โดยก่อนการบังคับใช้ TFRS15 ใช้สำนักงานสอบบัญชีกลุ่ม Big4 จำนวน 45 บริษัท คิดเป็นร้อยละ 86.54 หลังการบังคับใช้ TFRS15 มีการใช้สำนักงานสอบบัญชีกลุ่ม Big4 เพิ่มขึ้นเป็นจำนวน 49 บริษัท คิดเป็นร้อยละ 94.23

2. ตัวแปรเชิงปริมาณ ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงของรายได้ (Rev) รายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้บริหาร (DA) ขนาดของกิจการ (Size) และค่าตอบแทนผู้บริหาร (Com) ก่อนและหลังการบังคับใช้ TFRS15 แสดงได้ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนาตัวแปรเชิงปริมาณก่อนและหลังการบังคับใช้ TFRS15 (n=52)

ตัวแปร	ก่อนการบังคับใช้ TFRS15				หลังการบังคับใช้ TFRS15			
	Min	Max	Mean	Std.Dev.	Min	Max	Mean	Std.Dev.
Rev	12.21	23.81	23.81	1.69	13.41	24.09	19.44	1.67
DA	-0.38	1.16	-0.02	0.12	-0.96	0.31	-0.05	0.21
Size	8.72	12.37	10.71	0.65	8.97	12.54	10.91	0.61
Com	6.66	8.64	7.88	0.36	6.13	9.12	7.02	0.35

จากตารางที่ 5 พบว่าหลังการบังคับใช้ TFRS15 ค่าเฉลี่ยการเปลี่ยนแปลงของรายได้เพิ่มขึ้นจากเดิม 18.81 เพิ่มขึ้นเป็น 19.44 แสดงให้เห็นว่าหลังการบังคับใช้ TFRS15 บริษัทในดัชนีหลักทรัพย์ SET100 มีรายได้หลักเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ หลังการบังคับใช้ TFRS15 บริษัทในดัชนีหลักทรัพย์ SET100 มีการจัดการกำไรให้ลดลงเนื่องจากค่าต่ำสุดก่อนการบังคับใช้ เท่ากับ -0.38 ในขณะที่หลังการบังคับใช้มีค่าต่ำสุด -0.96 ในขณะที่ขนาดของกิจการ และค่าตอบแทนของผู้บริหาร ไม่ได้แตกต่างกันมาในช่วงก่อนและหลังการบังคับใช้ TFRS15

■ ผลการวิเคราะห์สถิติเชิงอนุมาน

คณะผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุ (Multiple regression analysis) โดยวัดผลก่อนและหลังการใช้นาตราฐานผ่านการเปลี่ยนแปลงของรายได้ (Change in Revenue) สะท้อนผลของการเปลี่ยนแปลงหลักเกณฑ์การรับรู้รายได้ภายใต้มาตรฐานใหม่ต่อพฤติกรรมทางการเงินของกิจการ ทั้งนี้ มาตรฐาน IFRS 15 ได้เปลี่ยนแนวคิดการรับรู้รายได้เป็นแบบการโอนการควบคุม (Control-based approach) ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อจำนวนและช่วงเวลาการรับรู้รายได้ รวมถึงรายการทางการเงินอื่นที่เชื่อมโยงกัน (Napier & Stadler, 2020; Kabir & Su, 2022) แนวทางการใช้ Regression Analysis เพื่อศึกษาผลของการเปลี่ยนแปลงมาตรฐานบัญชีหรือสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจต่อคุณภาพกำไรและพฤติกรรมทางการเงินกำไร ได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลายในงานวิจัยด้านบัญชีและการเงิน เช่น Dechow et al. (1995) Roychowdhury (2006) Barth et al. (2008) และ Chen et al. (2010) ซึ่งชี้ให้เห็นว่าการวิเคราะห์ถดถอยสามารถอธิบายพฤติกรรมทางการเงินของกิจการภายใต้บริบทที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างมีนัยสำคัญ ในการวิเคราะห์ถดถอยมีข้อสมมติที่สำคัญ ประกอบด้วย (1) การแจกแจงแบบปกติ (Normal Distribution) คณะผู้วิจัยทดสอบข้อสมมติการแจกแจงแบบปกติด้วยค่า Kolmogorov-Smirnov และ Shapiro-Wilk test พบว่าทั้งก่อนและหลังการบังคับใช้ TFRS15 ตัวแปรมีค่า Sig > 0.05 กล่าวคือ ข้อมูลมีการแจกแจงแบบปกติ (2) ค่าเฉลี่ยความคลาดเคลื่อนของแบบจำลองเท่ากับศูนย์ คณะผู้วิจัยใช้ค่าคงเหลือ (Residual หรือ Error term) จากแบบจำลองในการวิเคราะห์ และพบว่าค่าเฉลี่ยของ Residual ทั้งก่อนและหลังการบังคับใช้ TFRS15 เท่ากับ 0.000 (3) ตัวแปรอิสระไม่มีความสัมพันธ์กันเอง (Multicollinearity) โดยพิจารณาจากค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's Correlation) พบว่า ทั้งก่อนและหลังการบังคับใช้ TFRS15 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สันของตัวแปรอิสระการเปลี่ยนแปลงของรายได้ (Rev) และขนาดของกิจการ (Size) มีค่า 0.747 และ 0.750 ตามลำดับ หมายถึง ทั้ง 2 ตัวแปรมีความสัมพันธ์กันเองสูงเกินไปซึ่งอาจทำให้เกิดปัญหา Multicollinearity คณะผู้วิจัยจึงเลือกตัดตัวแปรขนาดของกิจการออกจากแบบจำลอง เนื่องจากงานวิจัยนี้ผู้วิจัยตั้งใจศึกษาผลกระทบของการบังคับใช้ TFRS15 ซึ่งเกี่ยวข้องกับรายได้โดยตรง (4) ความไม่คงที่ของตัวแปรสุ่มคลาดเคลื่อน (Heteroscedasticity) จากการทดสอบโดยใช้ The Breusch and Pagan test ผลทดสอบทั้งก่อนการบังคับใช้ TFRS15 พบค่า P-value เท่ากับ 0.27 หมายถึง แบบจำลองไม่มีปัญหา Heteroscedasticity ขณะที่หลังการบังคับใช้ TFRS15 พบค่า P-value เท่ากับ 0.00 หมายความว่าแบบจำลองหลังการบังคับใช้ TFRS15 มีปัญหา Heteroscedasticity คณะผู้วิจัยใช้วิธีคำสั่ง hcreg เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว และ (5) ความสัมพันธ์กันเองของตัวแปรสุ่มคลาดเคลื่อน (Autocorrelation) โดยพิจารณาค่าสถิติ Durbin-Watson พบว่าก่อนและหลังการบังคับใช้ TFRS15 มีค่าเท่ากับ 2.030 และ 2.371 ตามลำดับ เมื่อพิจารณาค่าสถิติ Durbin-Watson มีค่าอยู่ระหว่าง 1.50-2.50 แสดงว่าค่าความคลาดเคลื่อนเป็นอิสระต่อกัน ไม่มีปัญหาความสัมพันธ์กันเองของตัวแปรสุ่มคลาดเคลื่อน ผลการวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุ (Multiple regression analysis) ช่วงก่อนและหลังการบังคับใช้ TFRS15 แสดงได้ดังตารางที่ 6 ดังนี้

ตารางที่ 6 ผลการวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุ (Multiple Regression Analysis) ก่อนและหลังการบังคับใช้ TFRS15

(n=52)

	ก่อนการบังคับใช้ TFRS15			หลังการบังคับใช้ TFRS15		
	Unstandardized Coef. (B)	t	Sig.	Unstandardized Coef. (B)	t	Sig.
(Constant)	-0.225	-1.394	0.165	1.128	3.160	0.002
Rev	-0.012	-2.500	0.013**	0.006	0.673	0.502
Indust	0.011	0.631	0.529	0.080	3.589	0.000**
Com	0.064	2.379	0.018**	-0.182	-3.248	0.001**
Big4	-0.019	-0.833	0.405	-0.028	-1.410	0.160
Adjusted R ²	0.110			0.106		
Durbin-Watson	2.030			2.371		
F-test (Sig.)	6.338 (0.000**)			3.9232 (0.004**)		

** ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

จากตารางที่ 6 พบว่า ก่อนการบังคับใช้ TFRS15 กับการจัดการกำไร มีค่า Sig. = 0.013 และมีค่า Beta = -0.012 หมายถึง ก่อนการบังคับใช้ TFRS15 การเปลี่ยนแปลงของรายได้มีผลกระทบเชิงลบกับการจัดการกำไรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และผลกระทบของกลุ่มอุตสาหกรรมกับการจัดการกำไร มีค่า Sig. = 0.529 และมีค่า Beta = 0.011 หมายถึง การจัดการกำไรของกลุ่มอสังหาริมทรัพย์และก่อสร้างไม่แตกต่างจากกลุ่มอุตสาหกรรมอื่น ๆ ในขณะที่ค่าตอบแทนผู้บริหารมีค่า Sig. = 0.018 และค่า Beta = 0.064 หมายถึง ค่าตอบแทนผู้บริหารมีผลกระทบเชิงบวกกับการจัดการกำไรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สำหรับหลังการบังคับใช้ TFRS15 พบว่า หลังการบังคับใช้ TFRS15 กับการจัดการกำไร มีค่า Sig. = 0.502 และมีค่า Beta = 0.006 หมายถึง การบังคับใช้ TFRS15 ไม่ส่งผลต่อการจัดการกำไร และผลกระทบของกลุ่มอุตสาหกรรมกับการจัดการกำไร มีค่า Sig. = 0.000 และมีค่า Beta = 0.080 หมายถึง การจัดการกำไรของกลุ่มอสังหาริมทรัพย์และก่อสร้างสูงกว่ากลุ่มอุตสาหกรรมอื่น ๆ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในขณะที่ค่าตอบแทนผู้บริหารมีค่า Sig. = 0.001 และค่า Beta = -0.182 หมายถึง ค่าตอบแทนผู้บริหารมีผลกระทบเชิงลบกับการจัดการกำไรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

เพื่อยืนยันผลการทดสอบสมมติฐานที่ 2 ระดับการจัดการกำไรหลังการบังคับใช้มาตรฐานการรายงานทางการเงินฉบับที่ 15 ของกลุ่มอุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์และก่อสร้างสูงกว่าอุตสาหกรรมอื่น ๆ โดยตัดปัจจัยอื่นที่อาจส่งผลกระทบต่อระดับการจัดการกำไร คณะผู้วิจัยจึงใช้การทดสอบ Independent sample t-test เพื่อทดสอบความแตกต่างระหว่างกลุ่มผลการวิจัยแสดงได้ดังตารางที่ 7

การเปรียบเทียบ	กลุ่มอุตสาหกรรม อสังหาริมทรัพย์และ ก่อสร้าง		กลุ่มอุตสาหกรรมอื่น ๆ		t	Sig.
	Mean	Std.Dev.	Mean	Std.Dev.		
ระดับการจัดการกำไร	0.0082	0.0927	-0.0653	0.2367	3.575	0.000**

หมายเหตุ : ** ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

จากตารางที่ 7 การทดสอบ Independent sample t-test พบค่า Mean difference เท่ากับ 0.0735 และมีค่า Sig. = 0.000 หมายถึง หลังการบังคับใช้ TFRS15 กลุ่มอุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์และก่อสร้าง มีระดับการจัดการกำไรสูงกว่ากลุ่มอุตสาหกรรมอื่น ๆ ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

■ สรุปผลและอภิปรายผล

H₁ การเปลี่ยนแปลงของรายได้ช่วงก่อนและหลังการบังคับใช้มาตรฐานการรายงานทางการเงิน ฉบับที่ 15 ส่งผลต่อการจัดการกำไรผ่านรายการคงค้างตามดุลยพินิจของผู้บริหาร

ผลการทดสอบสมมติฐานก่อนการบังคับใช้มาตรฐานการรายงานทางการเงิน ฉบับที่ 15 พบว่า การเปลี่ยนแปลงของรายได้มีผลกระทบเชิงลบกับการจัดการกำไร อาจเกิดจากก่อนการบังคับใช้ TFRS15 หลักการรับรู้รายได้ยังเปิดโอกาสให้ผู้บริหารใช้ดุลยพินิจในการรับรู้รายได้ค่อนข้างมาก อย่างไรก็ตาม บริษัทที่มีการเติบโตหรือความผันผวนของรายได้มักอยู่ภายใต้การจับตามองจากนักลงทุน ผู้สอบบัญชี และหน่วยงานกำกับดูแลมากขึ้น ส่งผลให้ต้นทุนในการจัดการกำไร (Cost of Earnings Management) สูงขึ้น ผู้บริหารจึงมีแรงจูงใจในการลดการใช้พฤติกรรมจัดการกำไรเพื่อหลีกเลี่ยงความเสี่ยงด้านชื่อเสียงและการตรวจสอบที่เข้มงวดมากขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของทฤษฎีตัวแทน (Agency Theory) ที่ระบุว่า กลไกการติดตามตรวจสอบสามารถลดพฤติกรรมฉวยโอกาสของผู้บริหารได้ นอกจากนี้ ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับงานวิจัยก่อนหน้านี้พบว่า บริษัทที่มีการเปลี่ยนแปลงของรายได้สูงมักมีคุณภาพกำไรที่ต่ำกว่า เนื่องจากรายได้ที่เพิ่มขึ้นจากการดำเนินงานจริงช่วยลดแรงจูงใจในการปรับแต่งตัวเลขทางบัญชี (Dechow et al., 1995; Dechow & Dichev, 2002) กล่าวคือ เมื่อผลการดำเนินงานด้านรายได้อยู่ในระดับที่น่าพอใจ ผู้บริหารไม่จำเป็นต้องพึ่งพาการจัดการกำไรเพื่อบรรลุเป้าหมายทางการเงิน สำหรับประเภทของกลุ่มอุตสาหกรรมมีผลกระทบกับการจัดการกำไรไม่แตกต่างกัน ก่อนการบังคับใช้ TFRS15 บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยใช้มาตรฐานการบัญชี ฉบับที่ 18 เรื่องรายได้ สำหรับการขายสินค้า กิจการต้องรับรู้รายได้เมื่อกิจการได้โอนความเสี่ยงและผลตอบแทนที่มีนัยสำคัญของความเป็นเจ้าของสินค้าให้กับผู้ซื้อแล้ว สำหรับการให้บริการ กิจการต้องรับรู้รายการที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการนั้นเป็นรายได้จากการให้บริการตามขั้นความสำเร็จของรายการ ณ วันสิ้นรอบระยะเวลารายงาน ที่เรียกว่า วิธีอัตราส่วนของงานที่ทำเสร็จ (Percentage-of-Completion method) (TFAC, 2016) นอกจากนี้ผลการวิจัยยังสะท้อนให้เห็นว่าพฤติกรรมจัดการกำไรของบริษัทในกลุ่มอสังหาริมทรัพย์และก่อสร้างไม่แตกต่างจากอุตสาหกรรมอื่นอย่างชัดเจน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการใช้หลักเกณฑ์การรับรู้รายได้ตามมาตรฐานเดิมที่เปิดโอกาสให้ผู้บริหารใช้ดุลยพินิจในระดับใกล้เคียงกันในทุกอุตสาหกรรม ส่งผลให้ลักษณะอุตสาหกรรมยังไม่ใช่งานวิจัยสำคัญที่อธิบายความแตกต่างของการจัดการกำไรก่อนการบังคับใช้ TFRS 15

ผลการทดสอบสมมติฐานหลังการบังคับใช้มาตรฐานการรายงานทางการเงิน ฉบับที่ 15 พบว่า การเปลี่ยนแปลงของรายได้ไม่มีผลกระทบกับการจัดการกำไร ในขณะที่บริษัทที่อยู่ในกลุ่มอุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์และก่อสร้างมีระดับการจัดการกำไรสูงกว่าบริษัทที่อยู่ในกลุ่มอุตสาหกรรมอื่น ๆ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 มาตรฐานการรายงานทางการเงิน ฉบับที่ 15 กำหนดให้กิจการต้องรับรู้รายได้ตามหลักการสำคัญ 5 ขั้นตอน (Five-step Model Framework) แม้จากผลการศึกษาจะพบการเปลี่ยนแปลงของรายได้หลังบังคับใช้ TFRS15 จะสูงขึ้น แต่หากบริษัทปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ของ TFRS15 อย่างเคร่งครัด และจัดทำประมาณการอย่างรอบคอบ รวมถึงเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับการประมาณการและข้อสมมติฐานที่ใช้ในการรับรู้รายได้อย่างโปร่งใส การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวก็อาจไม่ได้เกิดจากการจัดการกำไรของผู้บริหาร แต่เมื่อพิจารณาแยกกลุ่มอุตสาหกรรม พบว่า กลุ่มอุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์และก่อสร้างมีระดับการจัดการกำไรสูงกว่าบริษัทที่อยู่ในกลุ่มอุตสาหกรรมอื่น ๆ ขัดแย้งกับการศึกษาของ Neerapattanakun (2023) ที่พบว่า TFRS15 ในกลุ่มอสังหาริมทรัพย์และก่อสร้างมีความสัมพันธ์เชิงลบกับรายการคงค้างที่เกิดจากดุลยพินิจของผู้บริหาร และ Chavanwan and Srijunpetch (2020) ที่พบว่าหลังการปรับใช้ TFRS15 ส่งผลให้รายการคงค้างที่เกิดจากดุลยพินิจของผู้บริหารลดลง คุณภาพกำไรจึงสูงขึ้น สำหรับการรับรู้รายได้สำหรับสัญญาก่อสร้าง การจัดการกำไรของกลุ่มอสังหาริมทรัพย์และก่อสร้างภายใต้ TFRS15 อาจเกิดจากการปรับเปลี่ยนประมาณการส่วนลด เช่น การปรับลดประมาณการส่วนลดที่ให้แก่ลูกค้า เพื่อให้รายได้ที่รับรู้ในรอบระยะเวลาบัญชีนั้นสูงขึ้น การปรับเปลี่ยนประมาณการผลตอบแทนผันแปร หรือการปรับเปลี่ยนประมาณการต้นทุน กิจการอาจปรับประมาณการต้นทุนที่เกี่ยวข้องกับสัญญา เพื่อให้สามารถรับรู้รายได้ได้เร็วขึ้น หรือทำให้กำไรในรอบระยะเวลาบัญชีนั้นสูงขึ้น จากผลการวิจัยดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงข้อดีของการบังคับใช้ TFRS15 ว่ามาตรฐานใหม่ช่วยปรับปรุงคุณภาพของการรับรู้รายได้ให้มีความชัดเจนและเป็นระบบมากขึ้น โดยเน้นหลักการโอนการควบคุมของสินค้าหรือบริการและการกำหนดภาระผูกพันตามสัญญา ส่งผลให้ความสามารถของผู้บริหารในการใช้การเปลี่ยนแปลงของรายได้เป็นเครื่องมือในการจัดการกำไรผ่านรายการคงค้างลดลง จึงอาจสะท้อนถึงการเพิ่มขึ้นของความโปร่งใสและความน่าเชื่อถือของข้อมูลทางการเงิน ในขณะเดียวกัน ผลการศึกษานี้สามารถสะท้อนข้อจำกัดของการบังคับใช้มาตรฐานดังกล่าวคือ แม้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างรายได้กับการจัดการกำไรผ่านรายการคงค้างจะลดลง แต่ไม่ได้หมายความว่า การจัดการกำไรจะหายไปโดยสิ้นเชิง ผู้บริหารอาจปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดการกำไรไปใช้วิธีอื่น เช่น การจัดการกำไรผ่านกิจกรรมจริง หรือการใช้ดุลยพินิจในรายการบัญชีอื่นที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับรายได้โดยตรง ดังนั้น ประสิทธิภาพของ TFRS 15 ในการลดพฤติกรรมจัดการกำไรจึงขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านธรรมาภิบาล และการกำกับดูแลกิจการควบคู่กันไป

H₂ ระดับการจัดการกำไรหลังการบังคับใช้มาตรฐานการรายงานทางการเงิน ฉบับที่ 15 ของกลุ่มอุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์และก่อสร้างสูงกว่าอุตสาหกรรมอื่น ๆ

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า จากการทดสอบ Multiple regression และ t-test ให้ผลการทดสอบที่สอดคล้องกัน กล่าวคือ หลังการบังคับใช้ TFRS15 กลุ่มอุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์และก่อสร้าง มีระดับการจัดการกำไรสูงกว่ากลุ่มอุตสาหกรรมอื่น ๆ เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงวิธีการรับรู้รายได้ตาม TFRS15 มีผลกระทบต่อการรับรู้รายได้และกำไรของกิจการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในอุตสาหกรรมที่มีลักษณะสัญญาซับซ้อน (Napier & Stadler, 2020; Kabir & Su, 2022) สาเหตุอาจเกิดจากกลุ่มอุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์และก่อสร้างมีการปรับโครงสร้างสัญญา ปรับปรุงกระบวนการรับรู้รายได้หรือปรับเปลี่ยนรูปแบบธุรกิจ

■ ประโยชน์และข้อเสนอแนะการวิจัย

จากผลการศึกษาที่พบว่า การเปลี่ยนแปลงของรายได้มีความสัมพันธ์เชิงลบกับการจัดการกำไรผ่านรายการคงค้าง ในช่วงก่อนการบังคับใช้ TFRS 15 แต่ไม่พบความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญภายหลังการบังคับใช้มาตรฐาน สะท้อนให้เห็นว่า มาตรฐานใหม่อาจช่วยลดบทบาทของรายได้ในฐานะเครื่องมือในการจัดการกำไรผ่านรายการคงค้างได้ในระดับหนึ่ง ดังนั้น หน่วยงานกำกับดูแลและผู้กำหนดมาตรฐานควรสนับสนุนการบังคับใช้มาตรฐานอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งพัฒนาคำแนะนำในการตีความและการเปิดเผยข้อมูล เพื่อเพิ่มความโปร่งใสของการรับรู้รายได้ ลดความคลุมเครือในการใช้ดุลยพินิจทางบัญชี ป้องกันพฤติกรรมที่อาจส่งผลกระทบต่อความน่าเชื่อถือ และคุณภาพของงบการเงิน

ในด้านการกำกับดูแลกิจการ คณะกรรมการบริษัทและผู้สอบบัญชีควรให้ความสำคัญกับการติดตามการประมาณการทางบัญชีที่เกี่ยวข้องกับรายได้และรายการคงค้างอย่างใกล้ชิด แม้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างรายได้กับการจัดการกำไรจะลดลง แต่ผู้บริหารอาจปรับเปลี่ยนไปใช้วิธีการจัดการกำไรในรูปแบบอื่น เช่น การจัดการกำไรผ่านกิจกรรมจริง หรือการใช้ดุลยพินิจในรายการบัญชีอื่น ดังนั้น การเสริมสร้างระบบควบคุมภายในและคุณภาพของการสอบบัญชีจึงมีความสำคัญต่อการยกระดับคุณภาพรายงานทางการเงิน

สำหรับการวิจัยในอนาคตผู้วิจัยอาจขยายขอบเขตของกลุ่มตัวอย่างให้ครอบคลุมบริษัทที่อยู่ในดัชนีหลักทรัพย์อื่น ๆ หรือเจาะจงที่กลุ่มอุตสาหกรรมมอสังหาริมทรัพย์และก่อสร้าง เพื่อให้สามารถประเมินผลกระทบของ TFRS15 ต่อการจัดการกำไรได้ในมิติที่กว้างขึ้น นอกจากนี้ ผู้วิจัยอาจใช้วิธีการวัดค่าการจัดการกำไรด้วยแบบจำลองอื่น ๆ เช่น การจัดการกำไรผ่านรายการคงค้างตามดุลยพินิจของผู้บริหารด้วยแบบจำลองอื่น เช่น Yoon et al. (2006) หรือการจัดการกำไรผ่านกิจกรรมจริง เนื่องจากเมื่อมาตรฐานการรายงานทางการเงินมีความรัดกุมขึ้น รูปแบบการจัดการกำไรของผู้บริหารอาจเปลี่ยนไป หรืออาจทำการทดสอบว่า TFRS15 ทำหน้าที่เป็นตัวแปรกำกับในความสัมพันธ์ระหว่างการเปลี่ยนแปลงรายได้ ต่อขนาดของการจัดการกำไรเปลี่ยนทิศทางหรือเปลี่ยนแปลงไปหรือไม่



■ References

- Barth, M. E., Landsman, W. R., & Lang, M. H. (2008). International accounting standards and accounting quality. *Journal of Accounting Research*, 46(3), 467–498.
- Chavanwan, W., & Srijunpetch, S. (2020). The effect of applying TFRS15 Revenue from Contracts with Customers on earnings quality. *Journal of Accounting Profession*, 16(51), 5–22.
- Chen, H., Tang, Q., Jiang, Y., & Lin, Z. (2010). The role of international financial reporting standards in accounting quality: Evidence from the European Union. *Journal of International Financial Management & Accounting*, 21(3), 220–278.
- Chimtoun, N. (2015). *The impact of IAS 19 (Employee Benefit) adoption on earnings quality* [Master's thesis, Thammasat University]. Thammasat University Digital Repository.
http://ethesisarchive.library.tu.ac.th/thesis/2015/TU_2015_5702030950_4016_2922.pdf
- Dechow, P. M., & Dichev, I. D. (2002). The quality of accruals and earnings: The role of accrual estimation errors. *The Accounting Review*, 77(s-1), 35–59.
- Dechow, P. M., & Schrand, C. M. (2004). *Earnings quality*. Research Foundation of CFA Institute.
- Dechow, P. M., Sloan, R. G., & Sweeney, A. P. (1995). Detecting earnings management. *The Accounting Review*, 70(2), 193–225.
- Dechow, P. M., Hutton, A. P., & Sloan, R. G. (1999). An empirical assessment of residual income valuation model. *Journal of Accounting and Economics*, 26(1-3), 1-34.
- Francis, J., Olsson, P., & Schipper, K. (2008). Earnings quality. *Foundations and Trends® in Accounting*, 1(4), 259–340.
- Hattakit, V., & Tangan, K. (2022). The factors that influence earnings management of listed companies on the Stock Exchange of Thailand, SET100 index group. *Journal of Liberal Arts and Service Industry*, 5(2), 46–64.
- Healy, P. M., & Wahlen, J. M. (1999). A review of the earnings management literature and its implications for standard setting. *Accounting Horizons*, 13(4), 365–383.
- Komutputipong, N. (2014). Earnings quality measurement for security analysis. *Chulalongkorn Business Review*, 36(139), 1-18.
- Krassanairawiwong, K., & Srijunpetch, S. (2020). *The effect of the adoption of Thai Financial Reporting Standard 15: Revenue from contracts with customers on the earnings quality of companies in the property and construction sectors listed on the Stock Exchange of Thailand*. *Journal of Business Administration, The Association of Private Higher Education Institutions of Thailand*, 9(2), 117–128.

- Krongboon, W., & Dampitakse, K. (2022). Audit quality, debt ratios and cash flow from operating activities affecting on earnings management of listed companies on the Stock Exchange of Thailand. *Interdisciplinary Social Sciences and Communication Journal*, 5(3), 86–96.
- Napier, C. J., & Stadler, C. (2020). The real effects of a new accounting standard: The case of IFRS 15 Revenue from Contracts with Customers. *Accounting and Business Research*, 50(5), 474–503.
- Neerapattanakun, D. (2023). How does the implementation of TFRS15 Revenue from Contracts with Customers affect the change from the application? *Journal of Humanities and Social Sciences Nakhon Phanom University*, 13(2), 96–113.
- Phakdee, A., & Srijunpetch, S. (2020). The value relevance of accounting information in financial industry: 15-year perspective. *Journal of Business Administration the Association of Private Higher Education Institutions of Thailand*, 9(1), 196-214.
- Roychowdhury, S. (2006). Earnings management through real activities manipulation. *Journal of Accounting and Economics*, 42(3), 335–370.
- Sangkum, D., Sampet, J., & Sitthisombut, M. (2017). Accrual quality of companies listed on Market for Alternative Investment. *WMS Journal of Management Walailak University*, 6(1), 57–63.
- Sereephanitchakan, A. (2021). The impact of the TFRS 15 implementation on the earnings quality of companies listed on the Stock Exchange of Thailand [Master's thesis, Dhurakij Pundit University]. Dhurakij Pundit University Repository. <https://libdoc.dpu.ac.th/thesis/Araya.Ser.pdf>
- Sirirungwattanachai, K., & Selaratana, S. (2024). The comparison of earnings management level and study impact of corporate governance on earnings management in the United States & United Kingdom. *Journal of Humanities and Social Sciences Nakhon Phanom University*, 14(3), 213–226.
- Srijunpetch, S., & Phakdee, A. (2019). Revenue from contracts with customers: Revenue recognition principles. *Journal of Federation of Accounting Professions*, 1(1), 7–31.
- Federation of Accounting Professions. (2019). *TFRS 15 - Manual: Revenue from contracts with customers*. <https://www.tfac.or.th/upload/9414/jy4JCevINT.pdf>
- Federation of Accounting Professions. (2025). *Thai Financial Reporting Standards (TFRS)*. <https://acpro-std.tfac.or.th/standard/1/มาตรฐานการรายงานทางการเงิน>
- Wajakajornrit, K. (2016). *The model of influence of discretionary accrual to earnings management: Case study in Thai market* [Master's thesis, Thammasat University]. Thammasat University Digital Repository. http://ethesisarchive.library.tu.ac.th/thesis/2016/TU_2016_5802031154_6380_4917.pdf
- Wongwaengnoi, Y. (2020). The impact of cash flow and audit quality affecting profit management through accrual transaction of listed companies in the Stock Exchange of Thailand: A case study property & construction industry. *Journal of MCU Nakhondhat*, 7(7), 105–119.